

Estat de dret i pluralisme

En el vocabulari polític hi ha alguns termes màgics. Són aquells que quan alguns els pronuncien pretenen que ja legitimen, per si sols, la posició defensada. La seva mera menció seria garantia de legitimitat. Es tracta de conceptes o valors molt abstractes. És el cas de termes com *diàleg*, *ciutadania*, *interculturalitat* o *estat de dret*. Així, legitimar una decisió política a partir del fet que, pretesament, així ho exigeix, per exemple, l'*estat de dret*, estalvia tota la feina de donar arguments sobre la correcció de la decisió. El terme sovint s'empra com si només hi hagués una posició correcta davant d'un tema o conflicte determinat.

Però d'estats de dret n'hi ha de diferents tipus. De fet, no hi ha dos estats de dret iguals al món. I sabem que tots presenten deficiències en els drets i llibertats regulats, les institucions, la separació de poders i etcètera. Les democràcies sempre són incompletes respecte als seus propis valors, però algunes, esclar, ho són més que altres. Del que es tracta és de veure quin és l'estat de dret més adequat a un context específic. També sabem que bona part dels estats de dret existents s'han mostrat refractaris, i fins i tot contraris, al seu pluralisme intern, especialment en contextos de diversitat nacional.

Les majories, siguin conservadores, liberals o socialistes, quasi sempre han impulsat una perspectiva homogeneïtzadora de caràcter estatalista. Això fa que alguns conceptes, com el de *ciutadania*, que en el seu moment varen ser progressistes, amb el temps presentin costats reaccionaris en relació al pluralisme de les democràcies: la *ciutadania* sovint legitima les identitats nacionals dominants en nom d'una igualtat abstracta que no considera el pluralisme dels ciutadans empírics.

Podem dir que, en part, es tracta d'una qüestió de perspectiva teòrica. Ningú no sol plantejar-se si hi ha

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC CIÈNCIA POLÍTICA UPF

ombres en els valors i institucions quan la situació li és favorable. I és del tot clar que tots els estats, inclosos els estats de dret, han sigut i segueixen essent agències nacionalistes. Òbviament, la perspectiva dels ciutadans de les minories nacionals és molt diferent. Aquests ciutadans veuen d'una manera clara com l'*estat de dret* al qual estan adscrits (una situació no escollida) no respecta ni protegeix determinats drets o llibertats de la minoria, sinó que hi va en contra.

Pot fer-se una analogia entre aquestes dues perspectives teòriques i la física contemporània. A partir de la teoria de la relativitat sabem que com més ràpid es mou una persona, més a poc a poc passa

el seu temps. Quan Einstein va ampliar la seva teoria al cas de la gravetat, també va veure que com més gran és la gravetat, més lentament passa el temps. Es tracta d'una qüestió objectiva: si la gravetat de la Terra fos molt més gran de la que és, les persones que viuen i treballen en edificis alts envellirien més lentament que els que viuen a la planta baixa.

Analògicament, podem dir que en el terreny polític, la majoria vinculada al nacionalisme d'estat tindrà poc interès a canviar la interpretació estatalista dels conceptes i valors legitimadors de les democràcies. Per contra, les minories nacionals seran més conscients dels biaixos ideològics existents i de la necessitat de canviar la interpretació d'aquells valors i institucions per tal d'establir unes relacions més justes entre majories i minories nacionals. A les majories els resulta fàcil estar *cegues* davant el pluralisme nacional. Fàcilment se situen en una posició conservadora, favorable a un *statu quo* en el qual són hegemòniques.

Tots els estats promouen valors, interessos i identitats nacionals favorables a les majories. No hi ha cap excepció al món. Quan hi ha conflictes, les majories nacionals solen invocar l'*estat de dret*, en abstracte. Tanmateix, el tema de fons és veure quin estat de dret resulta més respectuós amb el pluralisme, quin respecta més les minories.

L'Estat espanyol és en això un dels més deficients. Les seves majories nacionals –i els partits que les representen– mostren, davant del pluralisme, una de les cultures polítiques més reaccionàries de tota la política comparada de les democràcies actuals. A aquest fet s'hi afegeix un permanent espoli fiscal. En aquestes condicions, el *diàleg* esdevé bastant inútil. Per a les minories nacionals, la solució implica establir una estratègia des de la força de les institucions pròpies, de la societat civil i de referents internacionals.

D'estats de dret n'hi ha de diferents tipus. La majoria es mostren refractaris, i fins i tot contraris, al seu pluralisme intern

L'Estat espanyol és en això un dels més deficients: davant del pluralisme, les seves majories són de les més reaccionàries
